

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Libero Arbitrio Et Meritis Bonorum Operum Assertio Catholica

Cheffontaines, Christophe de

Antverpiæ, 1575

De Libero Arbitrio et Meritis Bonorum Operum, per R[er]um Patrem F.
Christophorum à Capite Fontium, totius ordinis Minorum generalem
Ministrum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46223](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46223)

DE LIBERO

ARBITRIO ET MERITIS

BONORVM OPERVM, PER R^{um}.*Patrem F. Christophorum à Capite Fontium,
totius ordinis Minorum generalem Ministrum.*

REDDITÆ MIHI SVNT
 tuæ literæ, mi Frater, quibus
 ad superiores rescribis. In iis
 autem cum illud in primis te-
 cum egissem, ut me quoque
 rogante in nostra castra redires, & deinceps
 in Ecclesiæ Romanæ, in qua nomen dedisti,
 susceptoque Baptismi sacramento factus es
 Christianus, fide ac religione nobiscum vna-
 nimi pace, concordiaque Deum coleres, in
 istis literis negas id fieri posse, propterea quod
 fides quam in Ecclesia colimus atque retine-
 mus, cum Dei verbo, ut ais, pugnat, illi que contra-
 ria est. Et ut tuam videreris confirmasse sen-
 tentiam instar eorum, qui sibi fingunt mon-
 stra, quæ vincant, id sumpsisti ad refellen-
 dum, de quo in meis literis nullam feceram
 mentionem, videlicet in nobis esse liberum
 arbitrium, cuius viribus freti, cælorum regnum
 bonis operibus consequi, mereri que possimus.
 Ego verò ita non scripseram, neque ullam aut
 liberi arbitrij nostri, aut honorum operum

A 2 men-

mentionem feceram, attamen cum te frater intelligam, in hanc partem, quam infirmiorum putas, impetum facere, ut doceas ecclesie Rom. fidem cum Dei verbo, scriptureque auctoritate pugnare, non inuitus in hanc arenam descendam, meque sine magna dimicatione non solum ex Dei verbo, ipsaque ratione, verumetiam ex tuis verbis liberum in nobis esse arbitrium, quo per Dei gratiam bona & meritoria opera facere possumus, pro quibus aeternae vitae praemia Deus hominibus reppendit, demonstraturum esse confido. Vnum illud a te peto, ut te in tuis literis haec scripsisse memineris. Si ex Dei verbo mihi constaret, liberum in nobis esse arbitrium, tum vero Ecclesie Rom. quae hoc docet, atque defendit, fidem sequerer. Quae cum tua verba sint, me id ita se habere, his literis demonstraturum esse confido. Vnum illud ante omnia abs te peto, ut eo, quo opiniones vestras prosequi consueuistis, amore deposito, aut si id obtineri non potest, paulisper certe seposito, rationes, ac testimonia, quae producemus, diligenter examines.

In primis igitur vehementer admiror, te, mi frater, in re tam perspicua errare, atque illud negare, quod experientia non modo quotidiana, verumetiam continua verum esse demonstrat. Ut enim ignem calidum, & niuem
albam

albam esse nullo negotio intelligimus, ita liberum in nobis esse voluntatis arbitrium ipsa experientia reru magistra perspicue ostendit. Cum id mihi venit in mentem, tum pro meo in te amore, ardentissimoque tuæ salutis desiderio, vehementer sane vereor, ne sis ex illorum numero qui sibi nimium confidentes à Deo derelinquuntur, ut in reprobam sensum incidant, eoque delapsi recipiant *ἐκπεραυ* erroris, ut mendacio credant, qui charitatem veritatis recipere noluerunt. Est ea quidē natura mendacij, ut seipsum euertat ac subruat, & experientia quæ negatur verbo, negantem cogit operibus confiteri. Ita te video pugnare tecum, nec aliud facere posse, nisi ut quod verbo negas, cum te ipse libero arbitrio spoliatus, hoc factis asseras, tuamque sententiam ipse subuertas. O magna vis veritatis, quæ nullis machinis, nullo cuiusquā hominis ingenio, aut arte subuerti potest, quæ abs te verbo negata, facto tuo sui confessionem extorquet! Quid enim aliud concionatores vestri? quid aliud vestre factionis principes sibi volūt, cum in regem suum ipsamque Rempub. seditiones excitant, atque impia arma induunt? Nonne illud agunt, imò totis viribus, summo studio, maxima animi cōtentione, tot denique periculis elaborant, ut conscientie libertatem hac ratione defendāt? Nonne tantos illos labores

Mendacij natura.

Veritatis vis.

ærumnaſq; ſuſcipiūt , ne quid præter arbitriū ſuum facere cogātur? Ne quis eos cogere poſſit inuitos, vt ſinguli ſuo arbitrio viuant? Quæ cum ita ſint, quæ fraus, quæ impoſtura, quis dolus malus cum hoc veſtro conferri poteſt? cum dicimus vos libero voluntatis arbitrio præditos eſſe, negatis : cum autē contra libertatem veſtrā aliquid tentatur , ſtatim vt eam defendatis, ad arma concurritis. Quòd ſi liberum non habetis arbitrium, nullam profectò libertatē habetis. Cur igitur vt eā defendatis, Regi repugnatis? Qui ſi neſcio quo fato ac neceſſitate compellitur facere quod facit, certè illius decretū moleſtè ferre nō oportet, ſed potius amplecti. Cor enim regis, vt ait Scriptura, in manu Dei, ad quodcunq; voluerit, conuertet illud. Porro ſi Deus regē cogit, vt velit, quod vult, profectò cū regi reſiſtatis, Deo repugnatis. Et ſi vt dicitis, Deus operatur in nobis, & velle & perficere; nos verò nihil, quicquid rex vult aut facit, Dei opus eſt. Attamen vt libertatem veſtram defendatis, regi repugnatis. Ita veritas, quam verbo negatis, factis veſtris ſui cōfeſſionem à vobis extorquet. At cum in literis à me petis, vt in gratiam tui aliquid faciam, meque quòd id non fecerim, reprehendis; quid? nonne me libero arbitrio præditum eſſe conſiſmas? ſtultū enim eſt aliquid à me petere, ſi liberum mihi deſit arbi-

Proverb. 21.

arbitrium, neque reprehēdi debeo, si id quod à me petis, non facio, cū mihi secundū sententiam tuam, liberum desit arbitrium. Cur pecudes non rogatis? cur asinis vestrum Euāgelium non prædicatis? cur lupos ob voracitatem non reprehenditis? Nonne idcirco quòd libero destituuntur arbitrio? Cur homines monetis, rogatis, reprehenditis? Nonne ea re, quod & facere, & non facere possunt, pro voluntatis arbitrio, quæ monentur, vt faciant? Nam si fato locus est, si homines omnia non voluntate faciunt, sed necessitate patiuntur, superuacuum est quenquam monere, rogare, reprehēdere. Deniq; vos ipsi qui omne hominum genus libero spoliatis arbitrio, è conuenticulis vestris conciones omnes atque exhortationes cur nō exhibitis? Quorsum illa cōsilia? illæ cōstitutiones? illa præcepta? & si quis forte deliquerit, illa seueritas ecclesiasticæ disciplinae? Quæ certè vana sunt omnia, si liberum negatur arbitrium, si cuncta non voluntate fiunt, sed necessitate contingunt. Quid sibi volunt tot inuectiæ in Pontificem? in Episcopos? in monachos? in sacerdotes? denique in omnes Papistas ob illorum improbitatem, & perditos, vt dicitis, mores? Nonne æquius erat eos misericordia prosequi, maxime cū necessitate non voluntate tales sint? Quos si reprehendendos putatis, videre ne

quod oratione defenditis, id opere destruat. Rectè, ac propè diuinitus in quadam oratione Chrysoſtomus, Qui mali ſunt, inquit, ſi à ſe ipſis mali non ſint, noli tuos ſeruos caſtigare, nec vxorem ſi peccat, increpa, nec liberos verbera, nec amicos incuſa, nec offendētibus inimicis inſenſus ſis. Nā hi omnes niſi ſpōte delinquant, nō punitione, ſed miſeratione digni ſunt. Et paulò poſt: Quando ſeruus, inquit, tuus morbo impeditus iuſſa non fecerit, non modò non criminariſ, verumetiam valde cōmiſereſceris. Quare tu testimoniū perhibes, nonnihil ab ipſo, nonnihil aliunde, ac non ab ipſo fieri, verum inde quoque ora iſtorū obruere facile poſſumus. Nam vndique veritatis affluunt adminicula, ſi eos interrogabimus, quamobrem nunquam ſeruos criminarentur, ſi facie formoſi non ſint, ſi nō proceri ſtatura, ſi nō quaſi volucres in eundo, cæteraq; huiusmodi, quia videlicet natura hæc, non volūtate conceduntur. Immunis eſt ergo eius culpæ, quam ei natura inuexit, non voluntas. Cum igitur accuſas, tunc oſtendis profectò nō à natura, ſed à voluntate mali quippiā proceſſiſſe. Nam ſi quæ minimè culpamus, ea naturæ delicta eſſe, aut ſaltem non voluntatis teſtamur, patet ea ſolum culpari, quæ voluntate cōmittuntur. Noli ergo peruerſas in medium rationationis inferre, nec ſophiſmata & orationis

con-

Homil. 60. in
Matth.

contextum telis aranearum viliozem. Hactenus Chrysoſtomus. Ex quibus intelligis eo ſæculo non deſuiſſe, qui veſtrum ſequerentur errorem. Atq; vtinam ex huiuscemodi ſummorum hominũ libris tanquam ex puriſſimis fontibus veritatem hauſiſſes. Ego verò, fremant licet veſtri, vnus Chryſoſtomi auctori- tatem omnibus Bezis, cæteriſq; eius farinae rabulis antepono.

Sed mihi diuinæ ſcripturæ auctoritatẽ oppones, cui ſoli fidem habendam eſſe contenditis, nullumq; ſanctorũ patrum ei præferendum eſſe clamabis. Ego verò Chryſoſtomum omnes diuinæ ſcripturæ libros diligentiffimè legiſſe ceuſeo, nec adduci poſſum, vt credam illum cõtra verbi Dei veritatem, liberum vnquam hominibus aſſignaturũ fuiſſe arbitriũ, quod paulò poſt pluribus verbis planum faciemus. Sed antequam in campum prodeamus, ab experientia tibi oſtendere volui nos libero voluntatis arbitrio præditos eſſe, neque poſſe fieri, quin ij qui illud negant, ſæpe vel inuiti factis, dictiſq; fateantur, hinc veritate cogente, inde natura mouente, vt ſe homines eſſe meminerint, & aliquid inter ſe, & pecudes, ſcilicet liberum voluntatis arbitrium ſentiant intereſſe. Quod tibi ipſi iam contigiſſe perſpicio. nam ſuperiore epiſtola me obiurgabas, quia id quod à me antè petieras, nõ feciſſem,

A 5 ciffem,

cissem, in extremis verò literis tuis scribis, me liberum arbitrium non habere. Quod si ita est, in superioribus literis me iniuria reprehendis: sed nouissimæ literæ tuæ, in quibus me libero arbitrio spoliatum esse doces, me satis purgant atque defendunt. Qua in re idem tibi accidit, quod olim Chrysippo, qui cum omnia ab hominibus fatali necessitate, nihil libera voluntate geri diceret, etiam illud adiecit, latrones & sicarios non supplicio coercendos, sed potius misericordia prosequendos, quod ad illa facinora, cædesque non voluntate, sed necessitate traherentur. Sicarius quidam ex sententiâ iudicum cum morti adiudicatus, ad supplicium duceretur, Chrysippus instituto suo fati necessitatem incusans, iudices reprehendebat. Tum prætor colaphum Chrysippo in aduersum os cum impegisset, molestè id Chrysippus ferens, à prætore quæsiuit, cur eum verberasset. hic prætor: Noli, inquit, hoc molestè ferre Chrysippe, fato siquidem impulsus aliter facere non potui, cum iuxta sententiam tuam voluntatis libertate priuatus sim. Ita Chrysippum ille coëgit absurdam, quam antè defenderat, mutare sententiâ. Non dissimile est quod tibi nunc accidit. modò enim mihi in tuis literis voluntatis adimis libertatè, cum me paulò antè, quòd tuæ voluntati morem nõ gererem, reprehendisses. Atqui si me libero volun-

Chrysip-
pus.

voluntatis arbitrio priuatū esse censebas, tecū
potius ad hunc modum agere debebas : Scio
fratrem meum, vim ac potentiam efficiendi,
quod in literis ab illo peto, non habere. Quod
si Deus in eo non effecerit, fieri nihil potest.
Deus enim homini præstat & velle, & facere.
Proinde non fratri meo, sed Deo potius, qui
illi, nec velle, nec facere concessit, succensere
debeo. Certè stultè atque improvidè feci, qui
hominem potius quàm Deum rogavi; ad quē
solum, qui omnia facit, nō ad fratrem meum,
qui nihil neque facit, neq; potest, preces meas
vertere debuissē. Quare cum hic, quod ab
illo petebam, præstare nō possit, illum iniuria
profectò reprehendi. Quàm diu igitur in hac
opinionē permaneris, si verā eam esse credis,
scribendi modū mutare necesse est, cumque,
cui scribis, iuxta vestræ opinionis rationem,
rogare isto modo: Mi frater equidem à te nō
peto, vt hoc aut illud in gratiam mei facias;
neque enim tuę voluntatis habes potestatem,
sed à Deo peto, vt tibi & volūtatē, & facultatem,
hoc aut illud in gratiam mei faciendi
concedat. Quæ ratio si tibi absurda videatur,
cogitare debes, opinionē à qua tanquā ex fon-
teratio ista manat & profluit, absurdissimam
esse, meque non frustrā à te petiisse, vt huius-
cemodi opinionē abiiceres. quam haud iniu-
ria absurdissimam dico, propterea quod neq;
ad

ad vitæ humanæ rationem accommodari villo pacto potest, neq; vnquã in societatis humanæ communionẽ recepta est. Quid, quodd tu ipse qui eam defendis, atque astruis, tam absurdã iudicas, vt cum eam verbo ponas, factõ statim euertas, neque effugere potes, quin eam non modò verbis, sed etiã operibus destruas? Quæ cum ita sint, vehemẽter sanè demiror, te summo ingenio iudicioque peracri præditum, in tam absurdos errores, & tã paradoxas opiniones esse delapsum. Quæ quales sint, facilè ipse perspicias, si quæ vestrã cõtra liberæ voluntatis arbitriũ opinionẽ sequantur absurda, pressius consideres. Tu qui ius ciuile didicisti, & inter iudices sæpe versatus es, non ignoras criminis excusationem ab æquo iudice nullam citius recipi, quàm cum ita defenditur, feci, sed aliter fieri nullo modo potuit. Antiqua sententia est: Necessitas non habet legem. Si voluntatis non habeo libertatem, omnia facio fatali quadam necessitate compulsus. si tali necessitate compulsus, aliter facere nullo modo possum, si aliter nequeo, profectò non pecco: vsq; adeò siquidem, vt ait Augustinus, peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo peccatũ sit, si non sit voluntarium. & alibi: Quis peccat in eo quod nullo modo caueri potest? quasi diceret: Vbi necessitas est, ibi peccatum non est. vbi autem peccatum non est, ibi reprehensio

aut

aut pœna ab æquo iudice irrogari non debet. Quid iustius non modò apud homines, verù etiam apud Deum iustitiæ auctorem ipsamq; iustitiam adferri potest? Atqui iusta excusatio ista non esset, si diuino iudicio improbaretur.

Sed insignem quandam absurditatẽ, imò blasphemiam in Deum, quam ista vestra ridicula, stultissimaq; opinio fouet, tibi nunc aperiam. Si opera nostra faceremus inuiti, & fato nescio quo ac necessitate compulsi, quo iure imò qua iniuria vindicarentur à Deo? Scitum est illud Augustini cum de Deo loqueretur, puniente peccata, non enim iustè ea vindicarentur, nisi libera fierent volùtate. Quæ autè iustitia, quæ bonitas in Deo est, si præceptorù suorum, quæ iuxta sententiã vestram seruare impossibile est, transgressores pœnis afficit sempiternis? Quid illo nouo Caluini Bezaq; vestri Deo crudelius? quid immanius cogitari potest? Nihil eo tetrius vnquam finxit antiquitas; siquidem in homines talis est, qualem illum & magistri vestri confingunt, & tota factio vestra esse defendit. Ego verò summum illum patrum meorum Deum, cæli & terræ

Lib. 1. de lib. arb. cap. 12.

Caluini Deus crudelis.

creatorem, illum optimum atque iustissimum nolo dimittere, vt istum vestrum crudelissimũ immanissimumque deum, imò prodigium atque portentum, qui non modò ea quæ, vti dicitis, fieri nullo modo possunt, hominibus præ-

præcipit atque imperat, verùm etiam eos qui illius præcepta non seruant, supplicii afficit sempiternis, recipiam atq; amplectar. Multa quidem ridicula atque absurda vobis concionatores vestri persuaserunt, attamẽ vobis mentem ipsam sensumq; communem ab iis eripsum esse non arbitror, vt quid inter æquum & iniquum, inter bonũ, & crudelem intersit, non intelligatis. Sed ad te frater redeo. Dic mihi, si seruum paralyticũ, omniumq; membrorum officio destitutum haberes, eiq; præciperes, vt literas tuas Lutetiam Parisiorum adeò celeriter deferret, vti si intra horam non fediret, eum aut in carcerem coniceres, aut in profluentem abiiceres, vt à piscibus deuoraretur, deinde in eũ præcepto tuo non obtemperantẽ animaduertes, nonne te ipsum iniquum, & crudelem esse iudicares, qui in seruum tuũ, cui impossibile aliquid præceperas, tam iniquè crudeliterq; statuisses? Quanto maior Dei vestri acerbiotq; crudelitas, qui cũ ea, quæ vt dicitis fieri nullo modo possunt, hominibus præcipiat, in eos tamen, quod illius præceptis non obtemperauerunt, immanissimè sauit, non vnus mensis aut anni, sed æterni carceris pœna; non tẽporali morte, sed sempiterna; non illos in profluentem abiicit, sed in stagnum ignis præcipitat, vt inextinguibili flamma non ad tempus, sed perpetuò tor-
quæ-

queatur? Et erit quisquam adeò cæcus ac demens, qui vllam bonitatis, aut iustitiæ partē isti Deo adscribet? Nam si corporis mortem alicui nisi præcepto tuo pareat, cui obtemperari nullo modo potest, comminari, tyrannicæ crudelitatis est, quâto sæuior & immanior ille est, qui hinc impossibilia præcipit, inde non corporis, sed animæ mortem comminatur? Cuius immanis ac sæua crudelitas fortasse tolerabilis videretur, si miseram illam animâ ad annum vnum aut alterum flammis adiudicaret, verùm maxima ignium pœna, eaq; sempiterna condemnare, omnem immanitatem ac sæuitiâ superat. Nulla igitur in Deo vestro iustitię pars, nulla equitatis, nulla misericordię ratio, sed tam crudelis immanitas, vt is omnes Phalarides, omnes Nerones, cunctaq; alia tyrannorū monstra atque portenta incredibili sæuitia superare videatur. Neque verò sum ignarus, quibus ambagibus Deum vestrū defendere consueuistis, eiusq; iustitiam quo orationis prætextu adumbrare conamini. Cuius immanitatē atq; sæuitiam vt religioso vestro patrociniò à morsibus inuidorum vindicare possitis, non modò Chrysippea quædã adfertis in mediū, sed etiam scripturam trahitis repugnantem. Quid tamen inter æquitatē & crudelitatem intersit, nõ est obscurū, neq; mihi vlla vnquã oratione persuadebitis Deum vestrū; si
tamen

tamen talis est, qualem eum fingitis; & si eius præcepta seruare non possumus, iniustissimū, fauissimumq; non esse, hæc omnia quæ diximus, ex stultissima opinione vestra, tanquā ex putidissimo fonte nascūtur suntq; cōsequētia, nec vlla arte verborū, Dei vestri quem iniquissimū crudelissimumq; finxistis, nomini & gloriæ patrocinari potestis. Rectè igitur noster Hieronymus, Si quis, ait, dixerit Deum nobis præcepisse aliquid impossibile, anathema sit. Et Christus in Euangelio: Iugū meum suauē est, & onus meum leue. Item Ioannes apostolus in epistola: Mandata, inquit, eius graua nō sunt. Vide frater quantum inter Dei verbum & vestrum errorem intersit: Vos præcepta Dei impossibilia esse dicitis; Ioannes apostolus negat. Quid Moyses in Deuteronomio? nonne consentit apostolo, cū ait, præcepta Dei nō esse supra nos, id est, nostrā facultatem? Lege 30. Deuteronomij caput, & in nostram sententiam multa esse perspicies, quæ liberæ voluntatis arbitrium probant, & ostendunt, sine quo Dei præcepta seruare nō possumus. Quod igitur confitemur & credimus, id non modò rationi, verū etiā Dei verbo apprimè quadrat & conuenit. Vestra autem opinio vsque ad rationem, experientiam, Dei & verbo, & gloriæ repugnat, estq; cōtraria, vt mihi æquè difficile sit illi assentiri, atq; impossibile mihi est, Deū meum

Epistol. 9. ad

Damasum

Papam.

Matth. 11.

1. Ioan. 5.

Deut. 30.

meum iniustum, sauum, crudelē, immitem, tyrannum; denique omnis æquitatis oblitum credere. Quem cum scriptura diuina passim iustum, bonum, misericordem laudet ac prædicet, eiusque vias omnes rectas esse pronunciet, nisi scripturam ipsam tanquam falsam ante condemnem, verbis tuis, quæ cum ea pugnant, fidem habere non possum.

Hæc ad te mi frater fortasse pluribus verbis, sed quàm stulta sit opinio tua, demonstrandum putavi, vt illius absurditate perspecta, ad scripturæ sacræ testimonia, quæ in fidei nostræ confirmationē proferemus, recipienda, tuum animum præpararem. Quia in re si medicorū imitamur industriam, nemo studium nostrū iure reprehendet. vt enim illi corpus ægrum, vitiosisque refertū humoribus purgaturi, quibusdā medicamentis præparant, ac deliniunt; ita nos animū tuum Dei beneficio curaturi, mentem tuam ad suscipiendam verbi Dei medicinam præparare studemus. Fides igitur nostra nihil cōtra Dei gloriam, nihil quod aut scripturæ sacræ aut rationi repugnet, docet. Neque enim cum Manichæis, cum Stoicis, Priscillianistis, Hussitis, Vuicleffitis, ceterisque pestibus liberū negamus arbitrium, neq; cum Pelagianis tantas illius vires, tantamq; potentiam prædicamus, vt Dei gratiam homini ad bene agendum necessariam denegemus, sed

B inter

inter Scyllam & Charybdim mediū cursum tenentes, hinc atque illinc minantes scopulos declinamus, liberumque voluntatis arbitriū ita defendimus, vt id propter primum illud Adæ peccatū adeò imbecillum ac debilitatū esse dicamus, vt ad cupiditates suas coërcendas, Dei que præcepta seruanda, illius auxilio semper indigeat. Hæc igitur nostra de libero arbitrio fides est: Cum Augustino cæterisque Ecclesię magistris, per originale peccatum negamus nos liberū voluntatis arbitrium perdidisse; sed tamen ita infirmum ac vulneratum esse confitemur, vt eius infirmitas nisi Christi beneficio, quod credentibus illiusque sacramenta ritè suscipientibus cōmunicat, curati recrearique non possit.

Sed quoniam vestri concionatores beatum Augustinum secum facere gloriantur, quàm id falsum sit, ex ipsius verbis, quæ hic ponemus, intelliges. Esse autem liberum arbitrium inquit, atque inde peccare quenquam si velit, non peccare si nolit, non solum in diuinis scripturis, quas nō intelligitis, sed etiam in verbis ipsius Manichei probo. & alibi: Peccato Adæ, inquit, arbitrium liberum de hominū natura periisse non dicimus, sed ad peccandū valere in hominibus diabolo subditis. Item alibi: Quis nostrū dicat, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere?

*Lib. 1. contra
Faustū Ma-
nicheū, ca. 3.*

*Lib. 2. contra
duas epist.
Pelagij, ca. 5.*

*Lib. 1. cap. 2.
contra 2. ep.
Pelagij.*

genere? Libertas quidem periit per peccatū; sed illa quæ in paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod natura humana diuina eget gratia, dicente Domino: Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis, utique ad bene iusteq; viuendum. nam liberum arbitriū vsqueadeo in peccatore non periit, ut per illud peccet maximè omnes qui cum delectatione peccant, & amore peccati, hoc illis placet, quod libet. Et lib. 1. de lib. arb. cap. 13.

Quid ergo causæ est cur dubitandum putemus, etiam si nunquam antea sapientes fuimus, voluntate tamen nos laudabilem & beatam vitam, voluntate turpem & miseram mereri & degere? Item alibi: Nihil, inquit, Lib. 3. de lib. arb. cap. 16. tam est in potestate nostra quàm ipsa volūtas est; ea enim nullo interuallo mox ut volumus, præsto est. Sed ne multa replicando epistolæ modum excedamus, Augustini breuem quidem, sed perspicuam sententiam adscribemus:

Liberū arbitrium quisquis negauerit, catholicus non est. In 3. lib. Hystor. pognosticon. Quid breuius, quid clarius in hanc sententiam dici potest? Quæ sit igitur Augustini de liber. arb. fides, perspicuum est.

Cum igitur summus ille vir hoc ita liberè clareq; pronunciet, negetq; catholicum esse, qui liberū negat arbitriū, vide quæso an equū sit me de voluntatis, quæ in me est, libertate dubitare. illud certè permolestè fero, totoque

arbitror lacrymarū fonte plangendum, te mihi frater non esse catholicum. Si beati Augustini in hac causa iudicium sequeris, causa te cadere necesse est. quid ille pronunciauerit, iam audisti, nimirum te qui liberū negas arbitriū, non esse catholicum. Quid igitur? hoc tibi cogitandū relinquo. Neq; verò nescio qualidā Augustini sententiolas, vt is secum facere videretur, à vestro Caluino hinc inde fuisse collectas. Sed qua fide? Nimirū hæretica. O potentum in solas terras deportandū! Minimè tamen mirandū est, si hoc in Augustino præceps molitur audacia, quæ diuinæ scripturæ sententiam toties antè violauit. Quod enim ibi scriptum erat, vt & humanæ volūtatīs infirmitas, & auxiliij gratiæ Dei necessitas intelligeretur, id ad euertendam arbitrii libertatē iste producit, cuius è libris, tanquam ex corruptissimis fontibus, quicquid in literis tuis contra arbitrii libertatem & bona opera vomuisti, te hausisse nō dubito. Sed vbi scripturæ testimonia quæ ad fidei nostræ confirmationē in medium proferemus, legeris, eaque omnia, quæ nostræ sententiæ opponis, refutauerimus, tum demum illius impostoris vestri fraudes atque perfidiam te perspecturum esse cōfido. Illud certè mihi vsu venit, vt cum diuinos libros lego, in iisq; tot apertissima testimonia quæ liberum voluntatis arbitrium luculenter

osten-

ostendunt, deprehendo, vehementer sanè demirer, cuiquam sanæ mentis homini, qui ea legerit, in mentē venisse, vt id neget, quod tā perspicuè diuina ostendit auctoritas. Quorū tantus est numerus, vt nullus diuinę scripture liber adeò sit breuis & exiguus, ex quo non aliquod siue testimoniū, siue ratio, siue exemplum ad liberę voluntatis arbitrium comprobandum, elici possit. Quæ si omnia recensere vellemus, dies nos citius quàm oratio deficeret. Nos vt breuitati consulamus, ex immenso illo acervo pauca seligentes, ordine recensēbimus.

PRIMUM TESTIMONIUM.

IN Genesi Deus ad Cain loquens, liberū ^{Genes. 4.} in homine perspicuè ostendit arbitrium, dicens: Nonne si bene egeris, recipies? sin autem malè, statim in foribus peccatū tuum aderit. Sed sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Quid clarius dici potuit? Vides hic Deū de bonis operibus & eorū remuneratōne loquentē, homini suū appetitū subiicere? Quàm rectè Dei verbis tuisque conueniat, attende. Tu hominem seruum vocas, Deus dominum. tu negas illum suo appetitui posse dominari: Deus contrā ait. Et tamen quæ tua est verecundia, opinionem tuam Dei verbum esse, Ecclesię verò sententiam cum Dei verbo

B 3 pugna-

pugnare dicis, cum hoc clarissimo Dei verbo eidentissimè tua reuincatur audacia. Quod si obscurum esset, tergiuersandi locus forsitan non deesset. Nunc verò adeò clarum est atque perspicuum, ut nullius calliditate aut ingenio in alium sensum, quàm hunc, quem modò posuimus, detorqueri possit. Qui cum sit verus, ac simplex literæ sensus, quem dum de fidei dogmatibus agitur, solùm sequi necesse est, quæ tua est impudentia, tam manifestè luci repugnare.

SECUNDVM TESTIMONIUM.

Exod. 35.

ALTERVM testimonium de Exodi libro sumptum est: Omnes viri & mulieres, ait scriptura, mente deuota obtulerunt donaria, ut fierent opera, quæ iusserat Dominus per manum Moyfi. & paulò post: Cuncti filij Israël voluntariè Domino dedicauerunt. Cæterum paulò superiùs dictum erat: Separate apud vos primitias Domino. Omnis voluntarius & prompto animo offerat eas Domino. Et ne plura replicando, lectori fastidium pariam, totum hoc caput, filios Israël munera ad opus tabernaculi necessaria sponte obtulisse, luculenter ostendit. Vbi verò libertas arbitrij prædicatur, fati necessitas tollitur.

TER-

TERTIVM TESTIMONIUM.

AD Numerorum librum venio; in quo N^{um.} 15.
Moses, Domino iubente, præcipit filiis Israël,
dicens: Cùm ingressi fueritis terram habita-
tionis vestræ, & feceritis oblationē Domino
in holocaustum & victimam pacificam, vota
soluentes, aut sponte offerentes munera, &c.
Vides hic perspicuè, voluntatis adstrui liber-
tatem? Neque enim ab eo qui liberum volū-
tatis arbitrium non habet, quicquam sponte
offerri Deo potest. nam sponte quicquam fa-
cere fati necessitatem excludit & tollit. Quid
in eodem capite? Nonne cùm de iis qui per
ignorantiam peccauerunt, scriptura ageret,
voluntatis libertatem ostendit? Rogabit sa-
cerdos, inquit, pro omni multitudine filiorū
Israël, & dimittetur eis, quoniam non sponte
peccauerunt. Cùm autem sponte peccetur,
libera peccantis voluntas crimini obnoxia iu-
dicatur, quemadmodum paulò post scriptura
commemorat, dicens: Anima verò quæ per
superbiam aliquid commiserit, quoniam ad-
uersus Dominum rebellis fuit, peribit de po-
pulo suo. Quis ergo non videat, aliud pec-
catum per ignorantiam, aliud sponte com-
mitti, quod tam graue scriptura pronunciat,
vt rebellis in Deum voluntas morte damne-
tur? Quid autē aliud est rebellem in Deum
esse, nisi hominis voluntatem in Deum ar-

mare, idque velle quod Deus nolit? Sed contra novos Stoicos illud quoque animaduertendum est, paria non esse peccata, quod certe locum non haberet, si homines necessitate, non voluntate peccarent. Quid aliquantò inferius? Nonne de libera voluntate clarissime differitur, ipso quoque arbitrij vocabulo posito, cum ita dictum est: Si vxor iuramento se constrinxerit, vt per ieiunium vel cæterarum rerum abstinentiam affligat animam suam, in arbitrio viri erit vt faciat, vel non faciat. Ita liberæ voluntatis perspicue confirmat arbitrium Moses, cui potius, quàm Caluino, fides habenda est; nisi fortè falsam Abrahamæ putamus esse sententiam: Si Moysen non audiuit, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. Tria autem ex hoc loco colligimus: Primum quædam non necessitate, sed sponte Deo offerri. Alterum hinc per ignorantiam, inde sponte peccari. Tertium in mariti arbitrio esse, vt vxor, quod facere constituit, aut faciat, aut non faciat. Scitum est illud Chrysostomi in hanc de peccatorum inæqualitate sententiam: Si non est facultatis nostræ, bonum aut malum eligere, omnes eiusdem naturæ participes malos esse oporteret, aut omnes bonos. Vnde etiam Stoici, qui primi fato omnia fieri asseuerantes, liberæ voluntatis arbitrium negauerunt, omnia peccata paria, omnes

Num. 30.

Luc. 16.

Homil. 2. in
Genesim.

Stoici.

nes virtutes æquales esse dixerunt. Sed horum insania exhibita, ad alia scripturæ diuinæ testimonia veniamus, vt tuum errorem agnoscas, quantifque in ignorantia tenebris verferis, intelligas, dum Romanam Ecclesiam contra verbi diuini auctoritatem, liberum arbitrium defendere autumas.

QUARTVM TESTIMONIUM.

IN Leuitico scriptum est: Homo qui ob- Leuit. 22.
tulerit victimam pacificorū Domino, vel vota soluens, vel sponte offerens. & paulò post: Bovem, & ouem, aure & cauda amputatis, voluntariè offerre potes. votum autem ex eis solui non potest. Certè quod voluntariè offertur, liberum hominis ostendit arbitrium.

QVINTVM TESTIMONIUM.

QVI D in Deuteronomio? Nonne cum de Deut. 16.
huiuscemodi voluntariis oblationibus Moses ageret, etiam de quodam sacrificij genere loquitur, quod Hebraicè dictū est מִסָּחָה missah, vnde etiā quotidianæ oblationis nostræ quam missam vocamus, sumptum est nomen? Sed ipsa verba ponenda sunt, quæ si quis Hebraicè legerit, ipsum missæ nomen inueniet. Et facies, inquit, solemnitatem hebdomadarū Domino Deo tuo, oblationem spontaneam manus tuæ. Et alibi: Testes inuoco hodie cælum Deut. 30.
& terram, quòd proposuerim vobis vitam, &

B s bo-

bonum, maledictionem & benedictionem.
 Elige ergo vitam, vt tu viuas, & sementuū.
 Quid pro arbitrij libertate, quā Græci ἀντιθέσιον
 significantius dicunt, clarius adferri potest?
 Certē vbi electio est, ibi vnum assumendi, al-
 terum relinquendi potestas necessariò intelli-
 genda est.

• SEXTVM TESTIMONIVM.

VENIAMVS ad Iosue verum Moyfi
 discipulum, qui magistri secutus exemplum,
 his verbis Israëliticum populum admone-
 bat: Nunc ergo timete Dominum, & ser-
 uite ei perfecto corde atque verissimo, & au-
 ferte deos quibus seruierunt patres vestri in
 Mesopotamia, & in Aegypto, ac seruite Do-
 mino: Sin autem malū vobis videtur, vt Do-
 mino seruiatis, optio vobis datur, eligite hodie
 quod placet cui seruire potissimum debeatis,
 vtrum diis quibus seruierunt patres vestri in
 Mesopotamia, an diis Amorrhæorum, in quo-
 rum terra habitatis: ego autem & domus mea
 seruiemus Domino. En qualem arbitrij liber-
 tatem summus ille vir Iudæos habere crede-
 bat. Quos si putasset eligere non posse, vt aut
 Deum, aut idola colerent, nūquam illis hanc
 optionem daret. In eodem quoque capite:
 Inclinate corda vestra, inquit, ad Dominum
 Deum Israël. Cor autem in scripturis pro vo-
 luntate sumi, tibi obscurum esse non arbitror,
 quem;

quemadmodum Christus ipse fumebat, cum in Euangelio diceret, de corde tanquam ex fonte exire peccata. Certè qui aliquem ut voluntatem suam inclinet hortatur, eum voluntatem habere non dubitat.

SEPTIMUM TESTIMONIUM.

TRANSEAMVS ad libros Regum, in quibus Domino iubente per prophetam regi ^{2. Reg. 24.} Dauid post populi numerationem dictum est: Trium tibi datur optio, elige vnum ex his, quod volueris. Qui cum iram Dei peccata punientis se effugere nõ posse sentiret, in manus Domini, cuius multæ sunt misericordiæ, quàm in manus hominum, incidere maluit. Quis nõ videat nugatorium esse, cui eligendi potestas nõ sit, è tribus vnũ eligendi ei optionem dare? Qui autem è tribus vnum eligit, voluntatis libertatem perspicuè ostendit.

OCTAVVM TESTIMONIUM.

QVID? nonne eius filio Salomoni ab ipso Deo dictum est: Postula quod vis? Certè cui ^{3. Reg. 3.} Deus ita loquitur, eum liberæ voluntatis arbitrio præditum esse demonstrat. Et erit quisquam ad eò perfrictæ frontis, ut nos cõtra Dei verbum voluntatis libertatẽ defendere mentiatur?

No-

NONVM TESTIMONIUM.

ILLUD autem quale est, quod in quarto Regum libro legimus: Omnem pecuniam sanctorum, quæ illata fuerit in templum Domini à prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam sponte & ex arbitrio cordis sui inferunt in templum Domini, accipiant illam sacerdotes iuxta ordinem suum. Eant nunc isti noui Stoici & voluntatis arbitrium negent, quod scripturæ sacræ tam perspicuè demonstrat auctoritas.

IO. TESTIMONIUM.

1. Par. 29.

Iudicum 5.

NEC minus clarè & apertè propheta Dauid illud ostendit, dicens: Si quis sponte impleat manum suam hodie, & offerat quod voluerit. Librum Iudicum penè præteritam, in quo Debhora prophetis liberum voluntatis arbitrium ostendit his verbis: Cor meum diligit principes Israël, qui propria voluntate obtulistis vos discrimini. Qui alterius dominio subiectam habet voluntatem, is propria voluntate nihil potest. Prophetissa igitur, quæ hominibus propriam voluntatem adscribit, nobiscum in Ecclesiæ castris militat.

II. T E-

II. TESTIMONIUM.

VENIAMVS ad Psalmorum librum, de quo duo testimoniorum genera producemus; alterum ex iis locis, in quibus aliquid sponte fieri luculenter ostenditur, vt cum dicitur: Voluntariè sacrificabo tibi. & alibi: *psal. 53.* Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine. *psal. 118.* Item: Anima mea in manibus meis semper. & illud: Inclina cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem. Cor est ipsa voluntas, quæ Dei mandata custodiens, ab ipso remunerationem expectat. Voluntatem igitur liberam vnà cum operum meritis Propheta hoc loco luculenter ostendit.

Alterum testimonij genus ex eo ducitur, quòd idem propheta Deum adiutorem suum appellat: Adiutor meus, inquit, esto, ne *psal. 26.* derelinquas me. & alibi: Deus in adiutorium *psal. 69.* meum intende. Qui omnia facit, is adiutor dici non potest. Cum igitur Propheta Deum adiutorem suum dicit, se quoque aliquid facere, non à Deo omnia fieri ostendit. Quapropter à Deo non petit, vt in se omnia faciat, sed vt sibi opem ferat. Porrò si quemadmodum dicitis, Deus in nobis omnia faceret, nos verò nihil; Dauid à Deo petere debebat, non vt illi adiutor esset, sed vt omnia
in

in eo perficeret. Hoc quoque inter Christianos vltus obtinuit, vt cum aliquid operis agrediuntur, Dei auxiliū precibus implerent.

12. TESTIMONIUM.

Sap. 16. Quid Dauidis filius Salomon, quem Caluino Bezaque vestro sapientiozem fuisse non dubium est, nonne paternis insistentibus vestigiis, ei que consentiens, voluntatis libertatem perspicue ostendit, dicens: Puer qui dimittitur voluntati suae, confundit matrem suam. Qui dimittitur, inquit, voluntati suae, non fatali cuidam necessitati. In libro autem Sapientiae etiam apertius hanc arbitrii libertatem insinuat, dicens: Dulcedinem tuam quam in filios habes, ostendebas, & deseruiens vniuscuiusque voluntati ad quod quisque volebat, conuertebatur. Quid apertius dici potuit, vt liberum voluntatis demonstraretur arbitrium, quam vt illud ad quod quisque vult, possit inflectere?

13. TESTIMONIUM.

Ecl. 15. c. ECCLESIASTICVS quoque sententiae nostrae clarissime ad stipulatur, cum ait: Deus ab initio constituit hominem rectum, & reliquit ipsum in manu consilij sui, adiecit mandata & praecipua sua. si volueris mandata seruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem
pla-

placitam seruare. Apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi. Nihil ad demonstrandum in nobis liberum arbitrium clarius & apertius dici potest. Quis autem vestrum morem ignoret? Cum in aliquem scripturæ locum opinioni suæ reluctantem ad eum clarum & euidentem, vt neque violari, neque mutari, neque in alium sensum detorqueri possit, magistri vestri incidunt, tum verò ad hæreticorum cõmune præsidium repente concurrunt, & ne ea per quæ reuincuntur cogantur agnoscere, totum eum librum è quo aduersus eos aliquid producit, ex albo & canone scripturarum eradunt. Illud tamen in præsentia fati est, hunc Ecclesiastici librum à mille annis ante ministrorum vestrorum aduentum à tota ecclesia Christiana fuisse susceptum. Vnde autem istis hæc censoria virgula? Vnde hæc auctoritas, imò impudens audacia, vt quos libros opinioni suæ contrarios viderint, eos è scripturarum canone tanquam è senatu moueant? Cur eodem modo Geneseos librum è canone non eraserunt? constat enim hunc librum de libero voluntatis arbitrio non minus aptè, quàm Ecclesiasticum agere, dicente Domino ad Cain, quem admodum supra ostendimus: Sub te erit appetitus

petitus tuus, & tu dominaberis illius. Si igitur Ecclesiastici librum reiiciendum putant; cur Genesim retinent? Sed quoniam Augustinus hunc in canone scripturarum librum recipit, quemadmodum in secundo libro de Doctrina Christiana cap. 8. manifestum est. & ne hoc parum esse videatur, Carthaginense concilium tertium, cui ipse Augustinus interfuit, eum canonicæ scripturæ albo adscripsit. quæ, malum, est ista veltra temeritas, quæ tua frater audacia, quod ante tot sæcula tanta suscepit auctoritas, id sumpta à vobis censoria virgula ex illo canonicæ scripturæ senatu tam impudenter eiicere? Multo sanè moderatius atque prudentius quidam ex vestris, qui cum hunc librum ex albo scripturarum eradere non auderent, propterea quòd ab hinc tot sæculis à summisque viris intelligebant esse susceptum, aliam vel effugiendi, vel tergiversandi rationem excogitarunt, ut dicerent hunc Ecclesiastici locum de protoplastis ante peccatum accipiendum esse, post peccatum autem liberum voluntatis arbitrium in eorum posteris extinctum esse ac perditum. Sed quàm vana sit hæc expositio; ex eo intelligi potest, quod ad Cain post fratrem ab eo occisum Dominus dixit, multis diebus, ut arbitror, post primum illud Adæ peccatum. Quid de cæteris scripturæ testimoniis

moniis dicam, quæ & superius produximus, & iam allaturi sumus? Quæ sanè omnia non de protoplastis ante peccatum, sed de illorum posteris accipi necesse est. Ex quo intelligi potest, quàm inanis ac inutilis sit vestra ista exceptio; qua inuictam veritatem quidam ex vestris conantur eludere.

14. TESTIMONIUM.

VENIAMVS ad vaticinia prophetarum, *Esa. 1.* Dei que vocem per Esaiam filiis Israël ita loquentem audiamus: Si volueritis & audietis me; bona terræ comedetis. Quod si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deutorabit vos. Qui ita loquitur, vt dicat, Si volueritis, si nolueritis, eos, quibus loquitur, liberum voluntatis arbitrii, quo aut implere possunt, aut non implere, quæ præcipit, habere non dubitat. nisi fortè Deum circulatorum more, nugatoriè loqui existimamus. Neque enim quisquam ita loqui solet, nisi ei, qui potest aut implere, aut non implere quæ iusserit.

15. TESTIMONIUM.

QVID Hieremias cum Iudæ regem ciuesque Hierosolymitanos, vt sabbatum obseruent hortatur & monet, nonne ita cum iis

C

agit,

Hierem. 17.

agit, ut illos liberam voluntatem habere demonstret? Sic enim ait: Hæc dicit Dominus, Custodite animas vestras, & nolite portare onera in die sabbati, nec inferatis per portas Hierusalem. Et nolite eiicere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis. Deinde huiusce præcepti observatoribus lætiora pollicitus, transgressoribus comminatur his verbis: Si autem non audieritis me, ut sanctificetis diem sabbati, & non portetis onus, & ne inferatis per portas Hierusalem in die sabbati, succendam ignem in portis eius, & deuorabit domos Hierusalem, & non extinguetur. Hæc propter quosdam nostri sæculi iudices pluribus verbis exposui. qui tametsi iuxta Dei præceptum à rege, ut dies festi obseruentur, decretum esse intelligant, tamen eos dies contra omnes leges diuinas & humanas facile violari polluique permittunt. Atque utinam ij hoc Hieremias caput legissent, ac Dei, si præcepta contemnant, saltem iram vereantur ac timeant. Sed ut vnde digressi sumus, eò reuertatur oratio, Propheta ipsa dicendi ratione satis ostendit, regem Iuda, eiusque subditos liberum habuisse voluntatis arbitrium, ut illum vel audirent, vel non audirent; diem sabbati vel seruarent, vel certè violarent; onera in die

fab.

sabbati vel portare vel non portare possent; nimirum pro suæ libertatis arbitrio. Quæ cum ita sint, hæc ad veritatis confirmationem fortasse sufficerent; ex abundanti tamen quod in hanc sententiã idem Propheta paulò pòst dixit, adiiciam. Quid igitur pro voluntatis libertate apertius dici potest, quàm si homo peccator pœnitentiam agere voluerit, Deum quoque pœnitentiam acturum esse super malo, quod peccatori facere cogitauerat? Quod non minus apertè Ezechiel quoque propheta demonstrat, apud quem Deus à quadã calûniã, qua eum afficiebãt filij Israël, sese purgãs, illud prouerbiũ quod inter eos tũ versabatur, cum dicerent, Patres nostri comederunt viam acerbam, & dentes filiorũ obstupescunt; quibus verbis Deum accusabant iniustitiæ, quasi filios ob parentum peccata puniret, refellens, peccantes iure reprehendit. Neque enim Deus quenquam puniebat innoxium; sed anima quæ peccauerit, ipsa morietur, proprio sanè non alieno grauata peccato. Et paulò pòst: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, & fecerit iudicium & iustitiam; vita viuet, & non morietur. Contrã si iustus auerterit se à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, vt impius, in peccato suo morietur. Et dixistis: Non est æqua via Domini. Nunquid via mea non est æqua,

& non magis viæ vestræ prauæ sunt? Nam si peccator resipiscens pœnitentiam egerit, salutem consequetur; si iustus pietatis opera deseruerit, punietur. Sic igitur pro suis meritis Deus vnūquemq; remunerat. Hęc in Iudæos olim dicta sunt, sed in vestras calumnias quibus Deum vt iniustum arguitis, quod hominem puniat ob peccatum, quod neque admittit, neque secundum vos, cum liberum arbitrium non haberet, admittere potuit, æquè conueniunt. Neque enim vllum peccatum est, nisi voluntarium.

16. TESTIMONIUM.

QUANTÆ verò sint liberi arbitrij vires, apud Daniele laudatissimæ Susannæ declarat exemplum. Quæ ab impudicis tentata iudicibus, cum hinc peccati dulcis illecebra, inde non solum infamia, verum etiam certa mors ancipitem animum in diuersa raperet, primò quidem fluctuat secumque deliberat, deinde confirmata voluntate, mori maualt, quàm Deum offendere. Iure igitur meritoq; præclarissimæ feminae virtus toto terrarum orbe celebrata cantatur. Qua laude profectò videretur indigna, si fati necessitate compulsa & inuita, mortem impudicitia prætulisset. Nihil enim valde laudabile est, quod proficiscitur ab inuito.

17. TESTIMONIUM.

LONGVM est per omnes prophetarum libros currere, ex quibus ea quæ modò protulimus, sufficere deberent. Nam qui Moysen & prophetas non audiunt, nulli profectò alteri credent. Attamen noui instrumenti testimonia iam in medium producturi, tantum testium numerum id effecturum esse cõfidimus, vt tandem & ad suscipiendam de libero arbitrio veritatem & fidem, & ad istos veteratores & callidos, qui illud tibi celare contendunt, de furto veritatis ac proditione suspectos reddendos, animum tuum suo pondere moueant. Quorum auctoritas si in te minus valuerit, quod tamen nisi à Deo planè derelictus, fieri posse non arbitror, certè iis qui ea lecturi sunt, perspicuum erit, Ecclesiam catholicam abs te non modò iniuria, verùm etiam falsò accusari, quòd contra Dei verbum homini voluntatis libertatem assignet. Quoties autem mihi hinc tuarum literarum venit in mentem, inde tot scripturæ loca considero, in quibus liberi arbitrij aperta sit mentio, vehementer sanè demiror tales à te literas esse scriptas. Nam si illa scripturæ loca legisti, quæ est ista impudentissimæ frontis audacia, quis animi tumor, oblatrare tam perspicuæ veritati? Si non legisti, quanta est hæc tua leuitas,

imò dementia, in posterioribus ita temerè fidem habere, credentemque mendacio, salutis ac vitæ naufragium facere? Certè prudentis est diligenter attendere, quibus fidem habeas, quibus salutem animæ tuæ credas. Sed hæc hæc hæc.

Veniamus nunc ad noui Testamenti loca, quibus liberum voluntatis arbitriū euidenter asseritur. In primis igitur illud occurrit quod *Matth. 23.* Christus in Euāgelio dicit: Hierusalē Hierusalē, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. Quid pro nobis magis perspicuè dici potest? Aliud Deus, aliud Hierosolyma volebat. Erat igitur iis voluntas propria, & quidem ita propria, ut cum Dei voluntate pugnaret. Et erit quicumquam, qui neget liberum volūtatis arbitrium, quod Dei verbum adeò luculenter ostendit?

18. TESTIMONIUM,

Matth. 8. Quid? illud quale est quod apud alium Euangelistam legis? Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. & alibi filiis Zebedæi *Matth. 10.* loquens: Quid vultis, inquit, ut faciam vobis? Si isti voluntatem liberam non habebāt, frustra,

stra, ne dicam nugatoriè, Christus interrogat: Quid vultis? Sed quoniam iuxta vestram opinionem atque sententiam, Dei opus erat illorum & velle & facere, ad hunc modum potius interrogandi erant: Quid vult Deus ut faciam vobis? Ex iis enim qui nihil velle possunt, querere quid velint, stultum est. Quapropter cum ipsis tuis famulis loqueris, alio genere sermonis utendum est. Neque enim ab iis unquam querendum est quid velint, sed iuxta vestrum dogma potius isto modo: Quid vult Deus ut faciam vobis? Quod si absurdum tibi videtur hoc orationis genus, à te peto ut opinio quoque, ex qua talis oratio tanquam ex fonte manat ac profluit, absurda videatur.

19. TESTIMONIUM.

APUD Lucam quoque Euangelistam Christus non semel, sed sæpius cum discipulis, tanquam cum iis, qui liberam voluntatem habent, loquitur, ut cum dicit: Nolite timere pusillus grex. Nolite portare sacculum, neque peram. & illud tam sæpe repetitum: Nolite solliciti esse. & quæ sequuntur. Certè si discipuli voluntatis arbitrium non habebant, aliter dicendum erat, hoc modo: Velit Deus ne timeatis, ne portetis hæc aut illa, ne trans-

C 4 caris

eatis de domo in domum ; vos enim nullam
 habetis voluntatem. Sed ne Græculus quispiam nos suggillados putet, quod Græcè scriptum sit : μή φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον , μὴ βασάζετε βαλάντιον , μὴ πῆραν μηδὲ ὑποδήματα , μὴ μεριμᾶτε τῇ ψυχῇ ἡμῶν , καὶ τὰ ἕξῃ.

Luc. 19.

Quid ad illud dices, quod cuidam cæco à Domino dictum est: Quid vis ut faciam tibi? Certè secundum vos dicendum erat: Quid vult Deus ut faciam tibi? Vides igitur opinionem vestram à Dei verbo plurimum dissidere, quam si Deus probet, non solum ipsius verbum, sed etiam loquendi ordinem atque rationem mutari necesse est. Et putabit quispiam Deum ita tam sæpe locuturum fuisse, si liberum voluntatis arbitrium homines non haberent? Quid autem sibi vult hæc nostra quotidiana ad Deum oratio: Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra? Si nulla est hominis in terra constituta voluntas, quæ cum Dei voluntate pugnat, illique contraria est, cur eum rogamus, ut quemadmodum eius voluntas fit in cælo, ita etiam fiat in terra?

20. T. E.

20. TESTIMONIVM.

QVID? nonne in Ioannis Euangelio scri-^{Ioan. 6.}
ptum est, quosdam ex Christi discipulis, cum
magistri sermonem, quo illis carnem suam
in cibum, sanguinem in potum pollicebatur,
durum iudicarent, ipsum reliquisse? O fati-
vim incredibilem, quæ nolentes discipulos è
gremio præceptoris abstraxit! Quid autem ad
cæteros Christus? Nunquid & vos, ait, vultis
abire? Certè quibus id dicitur, non est du-
bium, quin ij quoque, quemadmodum alij
fecerant, magistrum deserere poterant, libe-
ro utriusque voluntatis arbitrio. Illud quoque
quale est, quod Apostolo Petro, cum pedes
Christus abluere vellet, ille nolebat? ut intel-
ligas hominis voluntatem diuinæ plerumque
esse contrariam. Infinita sunt in Euangeliis
huiuscemodi testimonia, hæc tamen pauca
sufficiunt. Nunc ad alios quoque noui testa-
menti libros festinat oratio.

21. TESTIMONIVM.

IN actis Apostolorum cum Ananias agrum^{Act. 5.}
vendidisset, partemque pretij quod totum
Deo vouerat, sibi reseruasset, ab Apostolo Pe-
tro audiuit: Nonne manens tibi manebat, &
venundatum in tua erat potestate? Certè hic
liberum voluntatis declaratur arbitrium.

C s Quid

Quid enim aliud est, in tuâ erat potestate, nisi quòd ante votum illud Ecclesiæ vel dare, vel non dare poterat, post votum autem abique peccato sibi referuare nõ poterat? Quantum autem ea fraus, imò sacrilegium displiceret Deo, rei declarauit euentus. Is siquidem ob vnum illud crimen subita morte percussus, exemplo cæteris fuit, ne rem Deo consecratam, ad proprios imò profanos vsus impunè quisquam à se transferri posse consideret. Quòd si ille sacrilegium istud fati necessitate compulsus, non sponte commisit, nimium crudelis est Deus. Atque vtinam omnes qui Ecclesiæ bona administrant, quod huic Ananiæ contigit, memoria tenerent. Illius erat pecunia prius quàm Deo vouita, post autem quàm Deo vouerat, partem sibi minus plena fides retinens, diuina statim ultione punita est. Quæ igitur cruce, quæ supplicia istos manent, qui quod olim Ecclesiæ aliorum deuotio consecrauit, id impiis ac sacrilegis manibus rapiunt, nefarioque scelerè Deo dedicata compilant? Qui, siquid in mentis reliquum esset, certè vel hoc dererentur exemplo. Vnde Athanasius: Scire debemus, inquit, & nequaquam ignorare quæcunque promittimus Deo, non ea deinde nostra esse, sed Dei. & si inde quid defraudamus, ea non nos sumere iam tanquam nostra,

*Lib. de cruce
Domini.*

sed v
obite
culi
clesia
videa
phan
per S
& pa
habe
na v
tas à
impe
min
intel
posse
quid

V
bis se
volu
sam o
ro, v
nam
quã
bitric
nihil
uaret
Mul
sed

sed vt Dei, sacrilegio compilare. Hæc à nobis obiter eò dicta sunt, quòd improba nostri sæculi impietas & audacia tam facilè bona Ecclesiæ rapiens, sacrilegium pro ludo habere videatur. Sed ad rem redeamus. Beatus Stephanus Iudeos obiurgans, ac dicens; Vos semper Spiritui sancto restitistis, quemadmodum & patres vestri; nonne perspicuè ostendit eos habere proprium voluntatis arbitrium, diuinæ voluntati contrarium? Certè talis voluntas à Deo vt illi resistat, neque cogitur, neque impellitur. Quid Saulus cùm diceret: Act. 9. Domine quid me vis facere? nonne declarat vbi intellexerit, quid Dominus iubeat, se aliquid posse? Nam qui nihil potest, frustra quærit quid eum facere velis.

22. TESTIMONIUM.

VENIAMVS ad epistolas Pauli, quas nobis soletis opponere, & ex quibus nostram de voluntatis libertate sententiam à vobis euerfam esse gloriâmini, Sed tantum id abest à vero, vt nostram hanc sententiam atque doctrinam nemo clarius probet atque confirmet, quàm epistolæ Pauli, in quibus pro libero arbitrio tam multa ponuntur, vt nobis etiam si nihil esset præterea, quod causam nostrâ adiuuaret, huius vnus sufficere posset auctoritas. Multa prætereo vt ad illum locum veniam, in

in quo de iis, qui filias suas virgines, vel Christi
 flammeo consecrare, vel graue nuptiaru sar-
 cinâ suscipere voluit, differit. Si quis, ait, turpe
 se videri existimat super virgine sua, quod
 fit superadulta, & ita oportet fieri, quod vult
 faciat, non peccat, si nubat. Nam qui statuit
 in corde suo firmus, non habens necessitatem,
 potestatem autem habens voluntatis suæ, &
 hoc iudicauit in corde suo seruare virginem
 suam, benefacit, Igitur & qui iungit virginem
 suam matrimonio, benefacit, & qui non iun-
 git, melius facit. Memorabilis planè sententiâ,
 qua duos ministrorum vestroru errores Pau-
 lus euertit; vnum quo liberum voluntatis ar-
 bitrium tollere; alterum, quo virginitati nu-
 ptias æquare cõtendunt. Primus aperte dam-
 natur, cum Apostolus dicit virginis patrem
 habere voluntatis suæ potestatem, eumque
 virginem suam non necessitate, sed spontè
 seruare. Quid ad confirmandam nostram de
 voluntatis libertate sententiam clarius dici
 potest? Potestatem inquit habens voluntatis
 suæ. Sed dic mihi Apostole, ad quid valet ista
 voluntatis potestas? Num solû ad peccandû,
 quemadmodum isti noui Euangelistæ Calui-
 nus ac Beza contendunt? Tu qui raptus in
 tertium cælum, Dei arcana didicisti, melius
 quàm isti, nescio qui, mysterium istud expo-
 nes. melius quàm tu ipse mi frater, salua pace
 tua

tua dixerim, cui nōdum tanta mysteria reuelata sunt. Ad quid igitur valet ista potestas voluntatis? Ad bonum. Nam qui non iungit virginem suam matrimonio, bene facit, & quidem melius, quàm ille, qui iungit. Ais igitur nos habere nostræ voluntatis potestatem ad bona opera, quod frater meus negat. O quantū ab Apostoli fide fides vestra dissentit! Dicis enim frater ecclesiam nostram contra Dei verbum asseuerare, nos opera bona facere posse, & tamen Apostolus ipse, per quem Deus loquebatur, vas electionis, vt nomen Dei toto terrarum orbe portaret, idem tot ab hinc saculis dixit, & quidem ita perspicuè, verbisque adedò claris, & apertis, vt ea in alium sensum, nisi planè violata, detorqueri nullo modo possint. Habet, inquit, potestatem voluntatis suæ. Si Apostolus Paulus eandem vobiscum haberet fidem, diceret: Non habens potestatem voluntatis suæ. Nunc autem cōtrā, quod vos negatis, ille confirmat. Quare mi frater à te peto, ne molestè feras, quòd tātī Apostoli auctoritati, Ecclesiæque catholicæ, quæ illius fidem sequitur, malo credere, quàm aut tibi, aut Geneuensi factioni, quæ contra illius verbum atque sententiam docet. Quæso te vt epistolas Pauli ab Ecclesia non indiligenter lectas fuisse arbitreris: cuius ea est antiquitas, vt abs te tam iuvene, neque doceri, neque

COR-

corrige debeat. Multo sanè prudentius, si ab ea veritatem disceres, eamque sequeris, quam Dei sapientia refertam esse non dubium est. Quanta igitur est vestra temeritas, quanta animi leuitas, eam ita improvidè dammare, quasi contra Dei verbum doceat hominè suæ voluntatis ad bona opera præstanda potestatem habere, cum hanc doctrinam, quæ ipsissimum Dei verbum est, ab Apostolo Paulo sibi traditam acceperit? Sed de his satis.

Veniamus ad alterum vestrorum ministrorum, imò impostorū errorem, quem vna eademque sententia Paulus euertit. apertissime enim dicit: Qui virginem suam matrimonio non copulat, melius facit. Qua igitur fronte negant isti virginitatem nuptiis anteponebam? Idem Apostolus cum antè dixisset, De virginibus præceptum Domini non habeo, tamen vt ita maneant, consulit; vestri verò ministri cōtrà virginibus, quæ pudicitiam suam Domino consecrarunt, vt nubant persuadere conantur. Cum igitur aliud Apostolus, aliud isti suadeant, non est dubium, quin è diuerso spiritu tam contraria consilia proficiantur. Apostolum autem cum continentiam ac pudicitiam virginibus suaderet, Spiritum sanctum habuisse, non dubium est. Vestros ergo ministros qui contrarium suadēt, à malo spiritu impelli necesse est. Sed bene habet, quòd cur

2. Corint. 7.

Isti ta
non e
cesti
profe
quæ
umb
gulis
Co
A te
dilig
quo
quàn
scrip
fitum
tame
mus
te m
renu
error
E
quoq
stim
tem
tudo
Apo
prop
prie

Isti tam impudenter Apostolo contradicant, non est obscurum. Hoc namque prætenu incesti matrimonij sui, quod post continentiae professionem cum iis virginibus contraxerunt, quæ voto se æternæ pudicitiae dedicarant, ad umbrare conantur infamiam, eorumque singulis conuenit ille versiculus:

Contugium vocat, hoc prætenu nomine culpam. 4. Actid.

A te tamen peto mi frater, vt Apostoli verba diligenter expendas, idque agas, ne affectus, quo erga ministros abreptus es, plus apud te, quàm veritatis ac verbi Dei, quod ille nobis scriptum reliquit, amor valeat. Sed ad propositum reuertentes, hæc missa faciamus; quæ tamen ea re obiter commemoranda censuimus, vt intelligeres, quod genus hominum te matri Ecclesiæ, quæ te Christo genuerat, renunciare persuaserit, vt illorum sequereris errores.

23. TESTIMONIUM.

Ex eodem Apostoli purissimo fonte alia quoque ad liberi arbitrij confirmationem testimonia hauriamus, vt animi tui incredulitatem frontemque durissimam eorum multitudo salutari pudore confundat. Idem igitur Apostolus in eadē epistola, Vnusquisque, ait, *2. Cor. 9.* propriam mercedem accipiet secundum proprium laborem. Dei enim adiutores sumus.

Non

Non est adiutor, qui nihil facit. Secundum hanc igitur Apostoli sententiam, nos aliquid possumus. nam qui nihil potest, neque auxilium ferre, neque adiutor dici potest. Et quoniam idem Apostolus alibi negat nos absque Dei auxilio aliquid posse, non est dubium, quin mutua ope & Deus gratia sua nos adiuuet, & vicissim adiuuetur à nobis. Ut enim cum is dicit nos sine Dei auxilio nihil posse, verum dicit: ita cum ait, nos esse adiutores Dei, æquè verum dixisse credendus est. Cum igitur utrumque vno eodemque spiritu dixerit, ei utrobique fidem haberi necesse est.

24. TESTIMONIUM.

1. Corint. 9. QUID in secunda ad Corinthios epistola, nonne pro voluntatis libertate clarissime dixerit, dicens: Vnusquisque prout destinaverit corde suo, non ex tristitia, aut necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Lauda hic benignitatem & eleemosynam, quæ in pauperes non coactè sed sponte delata, Dei iudicio comprobatur.

25. TESTIMONIUM.

2. Corint. 9. ALIBI quoque cum de Evangelij prædicatione ageret: Si volens, inquit, hoc ago, mercedem habeo; si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. hic quoque libertatem voluntatis ostendit, cuius sponte Euangelium Christi prædicantis magna sunt præmia.

26. TESTIMONIUM.

AD Philemonem : Sine consilio, inquit, tuo nihil volui facere, uti ne velut ex necessitate bonum tuum esset. De Onesimo loquitur, quē cum Apostolus in vinculis constitutus retinere vellet, ut illius ministerio, operaque uteretur, id tamen nisi consentiente Domino noluit, ut is dum fugitium seruum Apostolo sponte cōcedit, benignitatis à Deo primum reportaret.

27. TESTIMONIUM.

ILLUD quoque quod Hebræis de peccato voluntariè admissio scriptum est, quid de libero arbitrio sentiret Apostolus luculenter ostendit : Voluntariè, ait, peccantibus nobis, iam non relinquitur hostia pro peccatis. Ex quo intelligi potest, peccata non necessitate sed voluntate committi.

28. TESTIMONIUM.

QUID Petrus, Apostolorum coryphæus, pastorque ouium Christi, & Romanæ fundator Ecclesiæ ? Nonne cæteris pastoribus ita loquitur ? Pascite qui in vobis est gregē Dei, providentes non coactè, sed spontaneè, neque turpis lucri gratia, sed voluntariè. Quid sibi volunt hæc verba, spontaneè, voluntariè, non coactè ? Nisi ut planum fiat, oves Christi habere liberum voluntatis arbitrium, nec bona opera fatali necessitate extorqueri, sed sponte præstari.

D

præstari.

Luc. 22.

præstari. Nostra igitur Ecclesia Petri fidem, pro cuius conseruatione ante passionem suam Christus orauit, adhuc sequitur.

29. TESTIMONIUM.

Iac. 4.

BEATVS quoque Iacobus nobiscum facit, dicens: Quicumque voluerit esse amicus huius sæculi, inimicus Dei constituitur. Qui ita loquitur, satis euidenter ostendit, homines de quibus loquitur, libero voluntatis arbitrio sæculum istud & amare, & non amare posse.

30. TESTIMONIUM.

Apor. 2.

QVID in Ioannis Apocalypsi? Nōne de quadam Iezabel, quæ se prophetam haberi volens, Dei seruos circumueniebat, Dominus loquitur, dicens: Dedi illi tempus ut pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere à fornicatione sua? Ita si Domino credimus, intelligimus illi nullam aliam fuisse non pœnitendi causam, nisi quia nolebat. Dedi illi tempus, inquit, ut pœnitentiam ageret, & nō vult pœnitere. Cur autem Domine illi tempus ad agendam pœnitentiam tribuis, cum Calvinus dicat eam neque pœnitentiam agere, neque vllum bonum opus facere posse? Cū igitur tu, & Calvinus pugnantia loquarmini, certè alterum ex vobis stultè loqui necesse est.

31. TESTI-

31. TESTIMONIUM.

SEd vt huic loco finem imponam, in extremo vnicam Pauli sententiam proferam, qua sic nobis voluntatis nostræ potestatem adscribit, vt affirmare non dubitet, non solum velle, sed etiam facere ex nobis, & non tantum ex Deo esse. Et consilium inquit vobis do, ^{2. Cor. 8.} hoc enim vobis est vtile, quia non solum facere, sed etiam velle cepistis ab anno priore. Nunc verò & factò perficite, vt quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est. Ex his Apostoli verbis facile intelligi potest, aliquid à nobis quoque fieri, nosque habere potestatem & faciendi & volendi. Neque verò hæc dicentes, Pelagij sectamur insaniam, vt omnia voluntatis humanæ viribus tribuentes auxilium gratiæ Dei, sine qua vires nostræ illi gratiæ aliquid & acceptum præstare non possunt, videamur excludere. Sed quoniam Apostolus ait Corinthios non solum facere, sed etiam velle cepisse ab anno priore, fidenter tantam auctoritatem sequar, ac dicam nos & facere & velle posse. Neque verò ignoro nos hæc potestatem à nobis non habere. quid enim habemus quod à Deo non accepimus? Illud tantum dico, me hæc à Deo accepta potestate vti

D 2 posse

posse si velim. Dicere siquidem me à Deo potestatem accepisse, & nihilominus efficere nihil posse, quid aliud est quàm secum pugnare, imò nihil dicere? Nam cum me ab ipso Deo bene agendi potestatem accepisse confitear, & nihilominus dicam me nihil adhuc neque facere neque velle posse, nō tantundē est, ac si dicerem me nullam adhuc ab eo potestatem accepisse, aut certē hāc nihil energiæ habere? Longè igitur prudentius mater ecclesia tradit illud in primis, nos à Deo vires accepisse, quibus ab eo sumptis bona opera facere, iisque rectè uti possimus. Quod si non fecerimus, sed ut nequā ille de Evangelio seruus, qui talentum abscondit in terra, nobis tradita diuinitus potestate, gratiæque Dei munere rectè non vtamur, nos iure meritoque puniri. Quod inferius in argumentis vestris refellendis planū facimus pluribus verbis. Interea à te peto, frater, vt quàm improuidè stulteque loquaris, aduertas. Cum enim vires ad bene agendum, Dei beneficio nobis datas esse fatearis; ad extremum inferis, nos nihil posse. Ex quo sequitur nihil virium nobis concessum esse diuinitus. Nos verò apertè fatemur hominem antequam vires ad bene agendū de Dei munere sumperit, nihil posse; iis verò diuinitus sumptis, nihil nobis impossibile esse, iuxta scripturæ sa-

Math. 25.

cræ
ne n
con
faci
fidei
cum
ribu
cum
cred
ria,
literi
sa in
caud
tò pu
auter
mas
ritate
mon
ctario
fidei
pugn
tatem
eccles
rum a
in cor
bis re
cereti
vobis
moni

cræ

cræ auctoritatē atque sententiā dicimus. Et ne nobis domi natū hoc doctrinæ genus esse contenderes, 31. scripturæ loca, quæ nobiscū faciunt, ecclesiæque nostræ de libero arbitrio fidem apertè confirmant, antè produxi. Quæ cum ita sint, i nunc amabo te, & istis impostoribus, qui nostram de libero arbitrio fidem cum Dei verbo pugnare contendunt, iterum crede. Non est fides nostrā Dei verbo cōtraria, ne iis quidem scripturæ locis quæ in tuis literis posita sunt: sed cum eo sensu & peruersa interpretatione, quam iis locis, tanquam caudam turpissimam de tuo adiungis, merito pugnat, neque conciliari potest. Antequā autem tibi respondeo, tres rationes firmissimas, & non solum in scripturæ sacræ auctoritate, sed etiam æquitate fundatas, iis testimoniis quæ suprā exposuimus, tanquam auctario adiicere constitui; ut ex his & nostræ fidei sanctitatem, & erroris vestri qui illi repugnat, estque contraria, ridiculam absurditatem omnes intelligant. Deinde quatuor ecclesiæ magistrorum atque Doctorum, quorum auctoritatem in ea fidei confessione quā in concilio Possiacensi Regi obtulistis, à vobis recipi, & approbari testati estis, cum diceretis omnem errorem ab iis damnatum, à vobis quoque eadem ratione damnari, testimonia proferemus; ut cum hinc Dei verbū,

inde rationem totamque antiquitatem nobiscum facere, in nostrisque castris militare videritis, tanto fulgore perstricti, ad matris vestre, quam stultissime reliquistis, gremium revertamini. Nam, ut ait Sapiens, qui fugit matrem, ignominiosus erit & infelix.

PROV. 19.

PRIMA RATIO.

Si bene agendi potestatem non habemus, omnia Dei verba quibus bene agere moneamur, aut etiam iubemur, vana, ociosa, inutilia, superflua sunt; & qui ea protulit, parum sapiens. Fingant aduersarij quicquid voluerint, & arte, lenocinioque verborum, adulterium veritatis fucare, atque adumbrare contendant, nunquam sani capitis homini persuadebunt, quin aut asino ut instar auium vollet, aut homini qui pedes non habet ut curat, aut ei cui lingua præcisa est, ut loquatur, præcipere, superuacuum sit. Quamobrem? Quia iis ea præcipiuntur, quæ præstari nullo modo possunt. Ita quicquid isti garriant, si nihil agere possunt, si non habeo liberum voluntatis arbitrium, frustra mihi Deus præcipit, ut aut aliquod bonum opus faciam, aut eius legem obseruem, cum hæc ab eo qui nihil boni agere potest, obseruari nullo modo possit.

SECVN-

SECUNDA RATIO.

DEINDE si homo non habet liberum voluntatis arbitrium, omnia illius opera Deo prorsus adscribi necesse est. Nam si me frigētem ignis calefecit, non igni sed Deo gratias ago. Sumpto quoque à me pane, fameque depulsa, non ipsi pani, sed Deo, qui pro me panem creavit, gratias ago. Si domus mea fortè incendio conflagrauit, calamitatem hanc meam non igni, sed Dei iudicio peccata mea punientis adscribo. Idem de iumentis, quorum opera quotidie utimur, habeo dicere. Quam ob rem? Quia cuncta ista quæ diximus, libero carent voluntatis arbitrio. De homine autem, si is libero caret arbitrio, nonne eodem modo iudicandū est? Nonne omnia illius facta & instituta Deo adscribenda sunt? Nonne siquid ab illo beneficij accipis, stultissimum est illi gratias agere? Quis eum qui a sino suo gratias agat, non stultissimum iudicet? Prorsus ad eundem modum, siquid mali ille attulit, ei succensere iniquum videtur. Deo enim adscribenda sunt omnia. Hæc ex illo vestro antecedente, quo liberum hominis arbitrium tollitis, sequi necesse est. Quod cum Philippus Melanchthon, dialecticæ non imperitus, qui in castris vestris aliquando militauerat, intelligeret, audacter sanè concludit, & perspicuè ostendit, quid ex hac opinio-

In Locis cō
munibus
Anno Domini
1521.
excusis, & in
Commerariis
in 5. c. ad Rō.

ne sequatur, nimirum illud adulterium Dauidis, & Iudæ proditionem, nihilo minus esse opera Dei, quàm Pauli conuersionē. Videbat enim si vnum daret, alterum quoque oportere concedi, si liberum arbitrium tolleret, omnia humana opera, non hominum esse, sed Dei. Sed ista sententia ad eò absurdum atque blasphemum, vt ipsius quoque Manichæi vincat insaniam. Is enim cum liberum negasset voluntatis arbitrium, illudque intelligeret esse consequens, vt omnia nostra opera Deo attribuerentur, vt illud vitaret incommo- dum, duo principia excogitauit, vnum omnis boni, alterum omnis mali auctorem. Turpe enim esse iudicabat, bono Deo mala hominū opera adscribere. Sed Melanchthō aliquanto prudentius: qui cum tēporis successu suum intellexisset errorem, impiā hanc absurdamque sententiam in secunda Locorū communium, & Commentariorum suorum in Epistolam ad Rom. editione e suis libris funditus sustulit, Lutherique opinione reiecta liberum arbitrium in homine esse confessus est, quod Dei gratia fretum & adiutum bona opera facere posset. Atque is ad eū modum verum esse mōstrauit tritum illud adagium, *δοῦτέον ἑπορτίδες σφώτεραι*. Illius viri vrinam sequeris exemplum, & cuius errorem probas, eius imitarere prudentiam, qua tam absur-

absur-
ac ref-
cata
cesse
pium
mine
dacio
roris
fine li
stima
mani
ac si
crileg
omni
vnqu

T
tur, o
ralem
cesse
quæ
suis p
larro,
bus su
si pla
sum
Chry
cum
omni

absurdam impiamque sententiam correxit ac respuit. Id si facere nolueris, te omnia peccata tua Deo tãquam auctori adscribere necesse est. Quo quid absurdius, quid magis impium cogitari potest? fingant sanè callidi homines quicquid videbitur, vt fallente mendacio, & fucatæ orationis adulterio huius erroris celetur impietas. Certè si te à Deo tuo sine libero voluntatis arbitrio conditum existimas, illum tuum Deum adeò malum humanisque rebus infestum haberi necesse est, ac si omnia adulteria, omnes cædes, omnia sacrilegia, rapinas omnes ac seditiones, denique omnia scelera, quæ vestræ factionis homines vnquam admisèrunt, ille perpetrasset.

TERTIA RATIO.

TERTIÒ si hoc impium dogma suscipitur, omnium flagitiorum ac criminum generalem quãdam excusationem admittere necesse est. Quæ enim meretrix, quæ adultera, quæ faga, quæ venefica, flagitiis sceleribusque suis patrociniũ deesse arbitrabitur? quis latro, quis pyrata, prædo, sicarius se à facinoribus suis satis purgatum non esse existimabit, si planum fecerit se fatali necessitate compulsũ, non proposito ac voluntate peccasse? Chrysippus Stoicæ antesignanus insaniam, cum liberum hominis negaret arbitrium, omniaque humana opera fato adscriberet,

D s illud

illud esse cōsequens intellexit, vt scelera nullo animaduersionis genere, nulla pœna vindicarentur. Itaque iudices qui prædones ac sicarios suppliciiis coërcebāt, reprehēdebant illosq̄ue, quòd fato non voluntate peccassent, misericordia potius prosequendos, quàm pœniciosos esse dicebat. Quod eò retuli, vt eius consequentiæ nostræ veritas ac bonitas perspici possit. Nam si opinioni vestræ locus est, sequitur, vt improbis nulla cuiuscunq̄e criminis iusta defēnsio vnquam deesse videatur. Quid magistratus? Quid iudices? An cum in improbos grauius aliquid seueriusq̄ue constituant, id sine humana iniuria facere possunt? Imò verò ne improbus quidem dicendus est quisquam. Nam si nullus sponte atq; ex proposito peccat, nullus improbus iure dici potest. Nullus autem sponte peccat, si ad peccandum fatali quadam necessitate impellitur, aliudq̄ue facere non potest. Sine iniuria igitur, neque in delinquentem seruulum animaduertere dominus, neque peccantem filium castigare pater, neque Rex legem vllam ferre poterit. Deniq; abrogandæ sunt omnes leges, exhibilandi Reges, magistratus ac iudices exterminandi, nemo sit dominus, nemo seruus, nulla Reipub. facies, sed hominibus pecudum more viuendum est. Et sanè haud scio an hoc vestræ factionis hominibus propositum

positum sit, an huc eorum studia tendant, consiliaque omnia ferantur, dum ita facile seditiones ac tumultus concitant, cælumque terræ miscentes, in Reges suos arma corripiunt, quorum leges & edicta calcantes, ea sola videntur amplecti, quibus potestas iis viuendi ut velint, conceditur. Complures quidem cum vestra studia conatusque considerant, & illa vestra arma respiciunt, arbitrantur hoc vobis propositum esse, ut id quod ex opinione vestra qua liberum negatis arbitrium, modò sequi ostendimus, in rem conferre possitis. Suspiciosum fortassis ac credulum hominum genus. Sed quamuis orationis fucò studeatis celare mendacium, nemini tamen dialecticis imbuto vnquam persuadebitis, ex illo vestro paradoxo istas absurditates non esse consequentes. Quod paradoxum ille solus verum esse credat, qui hominẽ non animal rationis particeps, sed pecudem esse credit. Neque defuerunt qui cum intelligerent, ex illa vestra opinione sequi tam absurda, cum agnitum errorem suum damnare deberent, non modò non damnarunt, sed nouo potius, & quidem absurdissimo errore cumularunt. Quamuis, inquit, homo nihil aliud possit nisi peccare, liberum tamẽ ad peccandum habet voluntatis arbitrium, & sponte peccat. Nihil errore foecundius vbi
semel

semel à veritate discessum est. Tu verò qui omnes humanas cogitationes à Deo, tanquàm ex fonte deriuas, qui vt dicere consueuistis, in homine operatur, & efficit non solum uelle, sed etiam facere, huic opinioni non assentiris, vt equidem existimo. Itaque eam non uehementer oppugnabo, sed obiter tantum eius absurditatem ostendam. Illud igitur in primis habeo dicere, istos secum pugnare, seque suo gladio iugulare, dum ex negatione definitionis affirmationem definiti colligunt. Quasi ita argumentarentur & dicerent: Ille non est animal rationis particeps, sed tamen homo est. Non habet tres angulos, est tamen triangulum. Ad eundem modum isti negant nos liberum habere arbitrium nisi ad peccandum. Liberum autem arbitrium definitur potestas ad duo opposita, necessitas autem potestas ad vnum solum. De libertate hominis in via constituti loquor. Nam daemones & damnati tametsi nihil aliud possunt nisi peccare, tamè amplius commereri non possunt, neque peccatorum, nisi eorum quae in via admiserunt, poenas luunt. Ita & beati cum iam peccare non possunt, ne mereri quidem amplius possunt, quia meritum & demeritum non nisi in viatoribus, qui ad duas res sibi oppositas habent potestatem, reperiuntur. Quae cum ita sint, isti qui hominem in mortali etiam

num

ntim corpore constitutum nihil aliud posse dicunt nisi peccare, & tamen ob peccata sua iure meritoque puniri, peioris illum conditionis faciunt quam eos qui iam cruciantur in tartaro; qui quanquam assidue peccant, ob illa tamen sola peccata, quæ in via, id est in mortali corpore, constituti admifere, dant pœnas.

His ita positis, ad propositum reuertamur. Ignis agit nõ liberè, sed necessariò, quoniam ad duo opposita simul non potest, sed ad vnã solam rem valet. Is autem libertatem habere dicitur, qui potest aut agere, aut non agere, amare, vel non, velle aut nolle. Qui ergo dicit aliquid ita se habere vt ex duobus oppositis in vnum solum valeat, essentialem liberi arbitrij definitionẽ ei negat conuenire. Deinde cum ait illud nihilominus habere liberũ voluntatis arbitrium, definiti affirmationem ex definitionis negatione concludit & colligit, perinde ac si diceret, Habet in duas res potestatem, non potest tamen nisi in vnam rem. Cum igitur isti aiunt hominem habere liberum voluntatis arbitrium, idem est ac si dicerent, Homo habet in duas res oppositas si bique contrarias potestatem. Deinde cum negant illum posse nisi in vnã rem, idẽ est ac si hominem negarent habere liberum arbitrium; aut si ita diceret, Homo est, sed animã non habet. Itaque simul aiunt & negant.

Vt

Ut enim homo ex duabus rebus, id est ex ani-
 ma constat & corpore, ita liberum voluntatis
 arbitrium duplici potestate, agendi videlicet,
 & non agendi, præditum esse necesse est. Hæc
 spinosiora fortasse alicui videbuntur, præter-
 mittenda tamen non erant, ut fraudes ac te-
 chnæ quibus callidi homines simplicibus
 ludunt, eosque mendacio fallente decipiunt,
 eum absurdam impiamque sententiam ab-
 surdiorum quadam impietate protegere & ce-
 lare contendunt, peripicuè ab omnibus intel-
 ligi possint. His igitur fraudibus ac dolis me-
 dus fallitur atque decipitur. Miseret mel-
 lorum quos isti veteratores & callidi huius-
 modi dolis ac sophismatibus capiunt, in
 suamque factionem trahunt. Suis inquam so-
 phismatis ac dolis. Quod enim unquam ar-
 gumentum magis sophisticum atque captio-
 sum excogitari potuit, quam hoc, in quo res
 definitæ affirmatio, ex definitionis negatio-
 ne colligitur? Si essent qui istos impostores au-
 dire vellent, totum orbem terrarum suis so-
 phismatis isti fallerent atque deciperent, ma-
 ximè si iis ita argumentari liceret. Certè nul-
 lum est paradoxum usque adeò ab omnium
 fide, atque opinione dissentiens, quod isti iam
 probare non possint, cum auditores ita sim-
 plices, imò stupidos habeant, ut tam absurda
 dicentibus credant. Hæc igitur argutia, quam
 ne

ne ab
 runt,
 tius a
 modu
 Nun
 iectio
 inflig

V
 errori
 tiam
 ligi. I
 matis
 liam i
 homi
 cio qu
 cata c
 Ille c
 obstu
 ris qu
 conse
 non r
 facere
 lunt
 qui ic
 Deus
 solus
 volun
 iure i

ne absurdè loqui viderentur, isti excogitaue-
runt, vestrum non defendit errorem, sed po-
tius auget; illustrioremque reddit, quemad-
modum ex iis quæ attulimus, perspicuū est.
Nunquam error absurdus alterius erroris ad-
iunctione deletur, nec vulnus alterius vulneris
infiictione curatur.

QVARTA RATIO.

VENIAMVS ad quartam rationem, vt
erroris vestri non solùm absurditas, verùm e-
tiam impietas atque blasphemia possit intel-
ligi. Deum enim quantum in vobis est infa-
matis, eiusque nomini & maiestati contume-
liam infertis, cùm illum in homine peccare,
hominem autem pro peccato pœna suppli-
cioque affici dicitis. Ille secundum vos pec-
cata cõmittit, nos verò dicimur peccatores.
Ille comedit vnam acerbam, & dentes nostri
obstupescunt. Hæc omnia ex opinionis erro-
risque vestri putido fonte ducuntur, suntque
consequentia. Nam si voluntatē meam ipse
non moueo, si neque velle quicquam, neque
facere possum, peccatum autem absque vo-
luntate ne cogitari quidem potest, profectò
qui id agit vt velim, agit etiam vt peccem.
Deus autem iuxta vestram sententiam, isque
solus totam nostram mouet atque gubernat
voluntatē. Is ergo solus peccat in nobis. Quo
iure igitur, imò qua iniuria in aliis punit &
vindicat

vindicat scelera quæ ipse commisit? Cur peccatum cuius ipse auctor est, in homine potius quam in asino aut pecude punit, cum homo in mala voluntate, quæ sola peccatum est, gubernanda, non amplius quam asinus fecerit? Quæ fieri potest ut illud tanquam bonum ac φιλόανθρωπον amemus, cum ille usque ad eum crudeliter in homines sæuiat, ut propter peccata quæ ipse commisit, eos exquisitissimis suppliciiis torqueat? Cur grauem peccatorum suorum sarcinam non potius brutis animantibus, quam hominibus imponit, cum hi secundum vos libero voluntatis arbitrio carentes, non amplius quam illa velle aut nolle possint? Ad hæc quæ Deus Opt. Max. atque iustissimus dici potest? Hoc vestro Deo certè nihil peius, nihil tetrius, nihil immanius cogitari potest. Ipse namque peccati, quod nobis luendum est, à vobis auctor dicitur. Et erit quisquam vestrum qui illum tanquam bonum, aut iustum deinceps prædicabit? Quis nesciat proprium esse iustitiæ, suum unicuique reddere, nec alium ob alterius peccatum pœnæ supplicio subiicere? Vnde apud prophetam Deus noster ita loquitur: Filius non portabit iniquitatem patris, nec pater filij. Propheta igitur Ezechiel Deum ad eum iustum agnoscit, ut nisi ob proprium peccatum puniat neminem. Si Caluini vestri Deus iustus est, cur ergo se

Ezech. 18.

ipse n
& cau
pœna
homi
lunta
nus al
uulos
rat, de
dicet:
eorum
cum i
conie
faciunt
bitur,
notio
tatis a
posse.
cogita
est, qu
stores
imma
minib
delissi
bus iu
que p
iudici
pinio
Ego v
tio, D

ipse

ipſe nō punit, cū peccatorū ipſe ſit author & cauſa? vt quemadmodū iura præſcribunt, pœnæ teneant ſuos authores. Cur in miſeros homines ſæuit qui non habent liberum voluntatis arbitrium? Quale eſt iſtud, vt dominus aliquis peccet, & ob peccatum ſuum ſeruulos puniat? Quale, vt pater crimen admittat, deinde vt crimen admiſſum in filios vindicet? Patrē quēdam ferunt filios conſpuiſſe, eorumq; ora ſuo ſtercore contaminaiſſe, quos cū ita deturpatos animaduerteret, in ignē coniectos viuos cōcrematuit. Talē iſti Deum faciunt. Veritatem igitur adulterent vt videtur, nemini tamen qui bonitatis ac iuſtitiæ notionē habeat, perſuadebitur, vllam æquitatis aut iuſtitiæ partem illo veſtro Deo eſſe poſſe. Quo quid crudelius, quid immanius cogitari poteſt? Neque verò nobis obſcurum eſt, quantum veſtri concionatores imò impoſtores elaborent, vt noui ſui Dei nomen hoc immanitatis ac ſeuitiæ crimine liberent, hominibusq; perſuadeant, eum quamuis crudeliſſimum, bonitatis atque clemētiae laudibus iure celebrari. Sed hoc fungis ſtipitibusq; perſuadeant; cordati certè viri, ſanoq; iudicio præditi, tam abſurdis ac paradoxis opinionibus fidem adhiberè non poſſunt. Ego verò, vt de me liberè loquar quod ſentio, Deum meum longè alium mihi eſſe perſuaſi

E

ſuaſi

fuasi, nec in animum tam absurdas & impias
 de Deo opiniones possum inducere: quod si
 facerē, certē fieri non potest, quin illud etiam
 quod ex huiuscemodi opinionibus sequitur,
 vnā crederem, illum nimirum ad eō crudelē,
 s̄uū, *μισάνθρωπος* esse, vt nihil eo s̄uius, ni-
 hil immanius, nihil iniquius cogitari possit.
 Quis vnquam hominem illum, qui omnia
 cędibus, adulteriis, rapinis, sacrilegiis polluit,
 & nihilominus seruulos suos aut filios, ob ea
 peccata quę ipse cōmisit, s̄uerissimē punit,
 credet esse iustissimum? quis eum esse virum
 bonum? quis denique hominem, ac non pro-
 digium atque portentum existimabit? Nisi
 fortē is qui nihil videat, nihil intelligat, ipse
 denique corde, sensuque communi priuatus
 sit. Quid de iis dicam, qui cū Deum non
 modō omnium flagitiorum ac scelerum au-
 ctorem esse confingant, & haberi velint, ve-
 rum etiam illa peccata quę ipse in hominibus
 efficit, s̄uerissimē vindicet ac puniat, nihilomi-
 nus asseuerant eum esse iustissimum atque
 optimum? O mentes Cimmeriis, vt aiunt, te-
 nebris attriores! O monstra atque portenta in
 s̄olas terras deportanda, & ex omni humana
 societate pellenda! Quid enim aliud agunt
 isti, imō quid per illos agit Satanas, nisi vt
 Deus à nullo colatur? à nullo ametur? denique
 vt Christiana religio funditus deleatur? Quis
 ca.

enim aded iniquum Deum coleret? quis tam crudelē ac sœuum amaret? Quid igitur aliud sibi volunt huiuscemodi opiniones? quid illa absurdissima paradoxa? quorsum inquam hec blasphemix pertinent, nisi vt & fidem ipsam ac Religionem euertant, & Rempub. quoq; omnemque magistratum funditus subruat? Mirati iam desino quod vestri cōcionatores discipulos auditoresque suos in officio continere non possunt, quo minus illi *ad Deo* facti in Epicuri castra transfugiant. Cum enim hi tam absurdam atque impiam de Deo opinionē ab illis tanquam mortiferum aliquod venenum hauserint, ac penitus imbibierint, vt illum & peccatorum & scelerum auctore esse, & nihilominus miseros homines qui culpa vacant, propterea quod aliud facere non possunt, ob illa peccata quæ in iis Deus ipse commisit, aded seuerē puniri existiment, eò facile delabuntur, vt quem aded malum atq; immanem esse sentiunt, eum ne Deum quidem esse credant. Hi sunt igitur fructus sanè præclari, qui ex paradoxis absurdissimisq; opinionibus vestris colliguntur.

*Gradus ad A
theismum.*

Nos verò Catholici Christianæ fidei alumni, Deum nostrū ita & amamus & optimū credimus, vt de illo nihil tale in animum inducere possimus. Quare etiāsi nullę scripturę loca produceres, vt hominē carere libero vo-

E 2 luntatis

luntatis arbitrio probares, tibi fidem habere
 nullo modo possem, propterea quòd tā mul-
 tæ in Deum ipsum blasphemix ex illa opi-
 nione nascuntur. Itaque malo iuxta mani-
 festam scripturæ sacræ sententiam Deum in-
 stum ac bonū credere, quàm vobis assentien-
 do, cum ipsius scripturæ verba torquetis, de
 illo tam improbè nefarieque opinari, ve-
 quum & crudelè Deum existimem. Iacobus
 Apostolum audire malo, ei que fidè habere,
 qui ait: Fràtres mei nemo dicat cum tētatur,
 quòd à Deo tentatur. Deus enim intentator
 malorū est. Et ne Latini sermonis ambigui-
 tas obscuritatè adferre videatur, cum Græce
 sit *ἀπειθεῖς*: & paulò post sequitur, Ipse o-
 nim neminem tētatur. Deus intentator, *ἀπειθεῖς*
ἁμαρτιῶν malorum est, & quisquam eum im-
 voce malorum dicet auctore? Malo inquam
 huic Apostolo Dei credere, quàm istis nouis,
 nō apostolis, sed apostatis, imò Stoicis, qui de
 homine tam absurda, de Deo tam sæua im-
 maniaque finxerunt. Quæ cum ita sint, ut
 ut antè dicebam, etiam si isti mille scriptu-
 rum loca proferrēt, ut mihi huiuscemodi pa-
 radoxæ, nouasque opiniones veras esse persua-
 derent, iis fidè nūquam habere possem, cum
 mihi certū sit omnes scripturæ sacræ auctori-
 tates que ad persuadendum aliquid tale pre-
 feruntur in medium, praua ipsius scripturæ
 intel-

Iac. I.

intel
 ad M
 ratio
 aucto
 scrip
 non p
 nec q
 eis in
 certa
 contr
 tiam
 dubi
 Tert
 sensu
 longè
 velis,
 accor
 gnan
 facier
 vt ha
 rint,
 stati e
 vos q
 haren
 tibus
 omne
 na co
 solam

intelligētia niti. Nam vt beatus Augustinus ad Marcellinū ait, Si manifestissima certæq; rationi velut sanctarum scripturarū obiicitur auctoritas, non intelligit qui hoc facit, & non scripturarū illarum sensum, ad quē penetrare non potuit, sed suum potius obiicit veritati, nec quod in eis, sed quod in seipso velut pro eis inuenit, opponit. Cū igitur mihi cōtra certam hanc manifestamque rationem, & contra euentissimā liberi arbitrij experientiam scripturę auctoritatem opponis, non est dubium quin hereticorū (de quibus preclare Tertullianus: omnes scripturas, inquit, sine sensu loquuntur) morem secutus, Dei verbū longē aliter quā spiritus veritatis accipiēdū velis, quod vt ad sensum quem domo adfers, accommodare possis, scripturam trahis repugnantem, quemadmodum inferius planum faciemus. Sed illud in primis faciendū puto, vt hac in re quid quatuor illi doctores senserint, quorum fidem vos ita sequi publicē testati estis, vt ea quę illi probarent & crederēt, vos quoq; probare & credere, & quę tanquā heretica & falsa damnarent, vos consentientibus animis damnaretis, exponam. Quos omnes eadem fide, quam nunc quoq; Romana conseruat ecclesia, imbutos fuisse, eamq; solam posteris tradidisse, monstrabimus.

E 3 QVA-